

Piotr Sakowski

SZCZEPIENIA OCHRONNE MIGRANTÓW W POLSCE

MIGRANT VACCINATIONS IN POLAND

Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera, Łódź

Zakład Polityki Zdrowotnej, Pracownia Organizacji i Zarządzania w Opiece Zdrowotnej

STRESZCZENIE

Po wstąpieniu do Unii Europejskiej w 2004 roku Polska stała się dla cudzoziemców zarówno atrakcyjnym krajem docelowym migracji, jak i popularnym krajem tranzytowym dla osób udających się do państw Europy Zachodniej. Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi jest zaangażowany w realizację międzynarodowego projektu PROMOVAX „Promote Vaccinations among Migrant Populations in Europe”, którego ogólnym celem jest promowanie szczepień ochronnych w populacji migrantów w Europie. Celem artykułu jest prezentacja obowiązujących w Polsce rozwiązań prawnych dotyczących szczepień ochronnych pod kątem ich związku z kwestią szczepień ochronnych w populacji migrantów. Analiza tych przepisów prawa pokazuje, że nie istnieją akty, których adresatem byłoby wyłącznie migranci przebywający w naszym kraju. Rozwiązanie to wydaje się popularne w Unii Europejskiej, dla której problemy migracji i szczepień ochronnych są istotnymi kwestiami. Z punktu widzenia ochrony zdrowia ważna jest świadomość, że otwarte granice w ramach UE, sprzyjające zwiększonemu przepływowi osób pomiędzy krajami, oraz skala zjawiska migracji z krajów spoza Unii do krajów członkowskich powodują wzrost prawdopodobieństwa kontaktu personelu medycznego z migrantami pracującymi w Polsce. Med. Pr. 2012;63(2):251–254

Słowa kluczowe: szczepienia ochronne, migranci, cudzoziemcy pracujący w Polsce, służba medycyny pracy, medycyna pracy, ochrona zdrowia

ABSTRACT

After the European Union accession in 2004, Poland has been perceived by foreigners as an attractive destination of their migration, and also as a popular transit country for people going further to the Western Europe countries. The Nofer Institute of Occupational Medicine is involved in the implementation of the international project PROMOVAX (Promote Vaccinations among Migrant Populations in Europe). The objective of the project is to promote immunizations among migrant populations in Europe. This article presents the up-to-date legal regulations that are effective in Poland, taking into account their relevance to the issue of vaccinations in migrant population. The analysis of the Polish legislation concerning this problem shows that there are no specific regulations addressed to migrant population staying in our country. This issue seems to be popular in the European Union, where immunization of migrants is given high priority. From the point of view of health care professionals it is important to be aware of the fact that EU open borders favor the increased flow of people between countries. The scale of migration from outside the EU to its member states also contributes to the increase in potential contacts between health care workers and migrants working in Poland. Med Pr 2012;63(2):251–254

Key words: vaccinations, migrants, migrant workers, occupational health services, occupational medicine, health care

Adres autora: Pracownia Organizacji i Zarządzania w Opiece Zdrowotnej,

Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera, ul. św. Teresy 8, 91-348 Łódź, email: psak@imp.lodz.pl

Nadesłano: 28 listopada 2011

Zatwierdzono: 20 lutego 2012

WSTĘP

Po wstąpieniu do Unii Europejskiej w 2004 roku Polska stała się dla cudzoziemców zarówno atrakcyjnym krajem docelowym migracji, jak i popularnym krajem tranzytowym dla osób udających się do państw Europy Zachodniej. Instytut Medycyny Pracy im. prof. J. Nofera w Łodzi jest zaangażowany w realizację międzynarodowego projektu PROMOVAX „Promote Vaccinations among Migrant Populations in Europe” (tłum. Promo-

wanie szczepień ochronnych w populacji migrantów w Europie), którego ogólnym celem jest promowanie szczepień ochronnych w populacji migrantów w Europie, co pozwoli na wyeliminowanie w tej części świata chorób, którym można zapobiegać właśnie poprzez szczepienia. Pośrednio może to zredukować społeczne nierówności w zdrowiu (1).

Szczepienia ochronne migrantów są problemem o wysokim priorytecie w drugim wspólnotowym programie działań w dziedzinie zdrowia na lata 2008–2013 (2).

Populację migrantów na terenie Polski ze względu na charakter ich pobytu można podzielić na osoby legalnie lub nielegalnie przebywające w naszym kraju. Trudno określić dokładnie liczebność wszystkich migrantów w Polsce. Dane Urzędu do Spraw Cudzoziemców uwzględniają jedynie tych, którzy zostali odnotowani w oficjalnych statystykach, natomiast nie ma wiarygodnych źródeł informacji o skali problemu migrantów w Polsce z uwzględnieniem osób, które przebywają nielegalnie i nigdzie nie zostały zarejestrowane. Dostępne są jedynie szacunkowe wartości mówiące o 300–500 tys. migrantów, które jednak w opinii rzecznika Ministerstwa Spraw Wewnętrznych i Administracji są przeszacowane (3).

Niewątpliwie jednym z powodów przyjazdu do Polski (jako kraju docelowego lub tranzytowego) jest praca zarobkowa. Zgodnie z Kodeksem pracy (4) każdy pracownik zatrudniony w Polsce musi przejść obowiązkowe badania lekarskie pracowników (wstępne, okresowe i kontrolne), które szczegółowo reguluje Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy (5). Należy jednak zauważyć, że w praktyce zapisy wyżej wymienionych aktów prawnych mogą być realizowane jedynie w przypadku migrantów przebywających i zatrudnionych w Polsce legalnie.

Skalę zatrudnienia (legalnego) migrantów w naszym kraju pokazują dane Ministerstwa Pracy i Polityki Społecznej – w roku 2010 wydano cudzoziemcom 37 121 pozwoleń na pracę, a w pierwszym półroczu 2011 – 19 024 pozwoleń (6,7). Z uwagi na liczbę migrantów, którzy mają pozwolenie na pracę, oraz zapisy Kodeksu pracy i rozporządzenia Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej dotyczącego badań lekarskich pracowników jednostki służby medycyny pracy powinny liczyć się z możliwością kontaktu z pacjentem, który jest pracującym w Polsce migrantem. Przedmiotem zainteresowania badaczy w projekcie PROMOVAX są szczepienia ochronne migrantów w krajach docelowych, szczególnie szczepienia migrantów pracujących. Niniejszy artykuł ma na celu przybliżenie najistotniejszych rozwiązań prawnych i organizacyjnych dotyczących szczepień ochronnych w Polsce, które odnoszą się do migrantów przebywających na terenie naszego kraju.

Na początku należy zaznaczyć, że analiza piśmiennictwa wykazała brak w polskim prawodawstwie regulacji dotyczących szczepień ochronnych, których ad-

resatem byłoby wyłącznie migranci. Istniejące w Polsce przepisy nie różnicują osób pod tym względem. Rozpatrując problematykę szczepień migrantów, należy jednak uwzględnić najważniejsze przepisy regulujące ich pobyt w naszym kraju. Takimi aktami prawnymi są:

- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach (8),
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (9),
- Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy (10),
- Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2009 r. w sprawie wydania zezwolenia na pracę cudzoziemca (11).

Według art. 2 ustawy o cudzoziemcach „Cudzoziemcem jest każdy, kto nie posiada obywatelstwa polskiego” (8). Ustawa zawiera zapisy, które dotyczą warunków wydania (lub cofnięcia) cudzoziemcowi zezwolenia na zamieszkanie na czas oznaczony (art. 53–63), zezwolenia na osiedlenie się i zezwolenia na pobyt rezydenta długoterminowego Wspólnoty Europejskiej (art. 64–71) (8). Z kolei ustawa o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej określa formy tej ochrony (art. 3 i 13–118) (9). Po spełnieniu odpowiednich warunków mogą nią być:

- nadanie statusu uchodźcy,
- udzielenie ochrony uzupełniającej,
- udzielenie azylu,
- udzielenie zgody na pobyt tolerowany,
- udzielenie ochrony czasowej (9).

W kontekście szczepień ochronnych ważny jest zapis ww. ustawy mówiący o prawie osób ubiegających się o status uchodźcy do opieki socjalnej i medycznej (szczególnie art. 70, 73 i 74). Zakres opieki medycznej przysługujący takiej osobie jest tożsamy z zakresem świadczeń (z wyłączeniem leczenia i rehabilitacji uzdrowiskowych), jaki przysługuje osobom objętym ubezpieczeniem zdrowotnym na mocy Ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (12). Pomoc socjalna i medyczna przysługuje również, przy zachowaniu pewnych warunków, cudzoziemcowi, który korzysta z ochrony uzupełniającej oraz przebywa na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej na podstawie zgody na pobyt tolerowany (9).

Najważniejszymi aktami prawnymi regulującymi wykonywanie szczepień ochronnych w Polsce są:

- wymieniona już Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (12),

- Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (13) wraz z aktami wykonawczymi, w tym:
  - Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych (14),
  - Rozporządzeniem Ministra Zdrowia z dnia 16 września 2010 r. w sprawie wykazu zalecanych szczepień ochronnych oraz sposobu finansowania i dokumentowania zalecanych szczepień ochronnych wymaganych międzynarodowymi przepisami zdrowotnymi (15).

Należy podkreślić, że nie istnieją szczególne przepisy dotyczące szczepień ochronnych migrantów, dlatego w przypadku tej populacji mają zastosowanie istniejące przepisy dotyczące szczepień.

SZCZEPIENIA OBOWIĄZKOWE

Na mocy Ustawy z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi (13) osoby, które przebywają na terytorium Polski, są zobowiązane na zasadach opisanych w ustawie do poddawania się obowiązkowym szczepieniom ochronnym w ramach Narodowego Programu Szczepień Ochronnych. Program ogłasza Główny Inspektor Sanitarny na mocy art. 17, ust. 11 ww. ustawy, wydając odpowiedni komunikat w dzienniku urzędowym ministra właściwego do spraw zdrowia (16). Program Szczepień Ochronnych jest dostępny także na stronie internetowej Głównego Inspektoratu Sanitarnego (17). Osoby, które przebywają na terenie Polski krócej niż 3 miesiące, są zwolnione z obowiązku poddawania się szczepieniom, z wyjątkiem szczepień przeciw wściekliźnie i przeciw tężcowi u osób, które miały kontakt z patogenami wywołującymi te choroby (13). Z powyższego wynika więc, że również migranci są objęci obowiązkiem poddawania się szczepieniom ochronnym – w większym lub mniejszym zakresie.

SZCZEPIENIA ZALECANE

Polskie prawo przewiduje możliwość poddawania się także szczepieniom ochronnym innym niż obowiązkowe – dotyczy to także migrantów (13). Wykaz dodatkowych szczepień znajduje się w Rozporządzeniu Ministra Zdrowia z dnia 16 września 2010 r. w sprawie wykazu zalecanych szczepień ochronnych oraz sposobu finansowania i dokumentowania zalecanych szczepień ochronnych wymaganych międzynarodowymi przepisami zdrowotnymi (15).

PODSUMOWANIE

Analiza obowiązujących w Polsce przepisów prawa dotyczących szczepień ochronnych pokazuje, że nie istnieją akty, których adresatem byłoby wyłącznie migranci przebywający w naszym kraju. Regulacje prawne dotyczą ogólnej populacji przebywającej na terenie Polski i tam, gdzie jest to właściwe, uwzględniają również potrzeby i/lub obowiązki migrantów. Wydaje się to być rozwiązaniem popularnym w Unii Europejskiej, zwłaszcza że wstępne obserwacje wynikające z realizacji zadań projektu PROMOVAX pokazują, że w żadnym z krajów biorących udział w projekcie nie istnieją szczegółowe regulacje dotyczące szczepień ochronnych migrantów (18).

Należy jednak pamiętać, że migracja (zarobkowa lub ze względów politycznych czy własnego bezpieczeństwa) stanowi istotny problem w wielu krajach europejskich, głównie granicznych UE. Trafiają bowiem do nich migranci z krajów o często bardzo różnych uregulowaniach dotyczącymi szczepień ochronnych obywateli oraz z różnymi wskaźnikami epidemiologicznymi zapadalności na choroby zakaźne, którym można zapobiegać właśnie przez szczepienia. O tym, że jest to problem istotny dla Unii Europejskiej, świadczy włączenie tematyki dotyczącej zagrożeń związanych z chorobami zakaźnymi oraz zmniejszania nierówności zdrowotnych do istotnych obszarów drugiego wspólnotowego programu działań w dziedzinie zdrowia na lata 2008–2013 (2).

Z punktu widzenia ochrony zdrowia ważna jest świadomość, że zwiększony przepływ osób między krajami europejskimi i migracji obywateli krajów spoza UE do krajów członkowskich sprawiają, iż wzrasta prawdopodobieństwa kontaktu personelu medycznego z migrantami. Bariery językowe i kulturowe mogą powodować trudności w porozumieniu się, dlatego istotne jest posiadanie narzędzi i umiejętności pozwalających je pokonać. Takie narzędzia zostaną opracowane w ramach projektu PROMOVAX. Będą one skierowane m.in. do profesjonalistów zajmujących się opieką nad migrantami, w tym szczególnie szczepieniami ochronnymi. Pomoże to zminimalizować problemy dotyczące tych szczepień, które mogą pojawiać się w kontakcie z migrantami, a wiązać się z niechęcią migrantów do szczepień, z koniecznością właściwego wytłumaczenia im przez lekarza, pielęgniarkę lub inną osobę, czym są szczepienia i uświadomienia korzyści i ewentualnych zagrożeń związanych ze szczepieniami. Projekt pozwoli także zwiększyć wiedzę profesjonalistów na temat szczepień, która może być przydatna także w kontaktach z obcokrajowcami. Zakończenie realizacji

projektu jest planowane na pierwsze półrocze 2013 roku i wtedy można oczekiwać upublicznienia narzędzi opracowanych przez specjalistów.

PIŚMIENNICTWO

1. Promote Vaccinations among Migrant Populations in Europe [cytowany 17 listopada 2011]. Adres: <http://www.promovax.eu/index.php/promovax/main>
2. Decyzja nr 1350/2007/WE Parlamentu Europejskiego i Rady z dnia 23 października 2007 r. ustanawiająca drugi wspólnotowy program działań w dziedzinie zdrowia na lata 2008–2013. DzUrz UE z 2007 r. L 301 [cytowany 17 listopada 2011]. Adres: <http://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=OJ:L:2007:301:0003:0013:PL:PDF>
3. Polska Agencja Prasowa: Abolicja dla nielegalnych imigrantów już w 2011 [cytowany 17 listopada 2011]. Adres: http://wiadomosci.gazeta.pl/Wiadomosci/1,80708,8578490,Abolicja_dla_nielegalnych_imigrantow_juz_w_2011.html
4. Ustawa z dnia 26 czerwca 1974 r. Kodeks pracy. DzU z 1974 r. nr 24, poz. 141 z późn. zm.
5. Rozporządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 maja 1996 r. w sprawie przeprowadzania badań lekarskich pracowników, zakresu profilaktycznej opieki zdrowotnej nad pracownikami oraz orzeczeń lekarskich wydawanych do celów przewidzianych w Kodeksie pracy. DzU z 1996 r. nr 69, poz. 332 z późn. zm.
6. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej: Cudzoziemcy pracujący w Polsce – statystyki. Dane zbiorcze 2010 r. [cytowany 17 listopada 2011]. Adres: http://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Analizy%20i%20raporty/cudzoziemcy%20pracujacy%20w%20polsce/Dane%20zbiorcze%202010r.%20cudzoziemcy_10-03-11.xlsx
7. Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej: Cudzoziemcy pracujący w Polsce – statystyki. Pierwsze półrocze 2011 r. [cytowany 17 listopada 2011]. Adres: http://www.mpips.gov.pl/gfx/mpips/userfiles/_public/1_NOWA%20STRONA/Analizy%20i%20raporty/cudzoziemcy%20pracujacy%20w%20polsce/Pierwsze%20polrocze%20oswiadczenia%202011%20r._05-08-11.XLS
8. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o cudzoziemcach. DzU z 2003 r. nr 128, poz. 1175 z późn. zm.
9. Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej. DzU z 2003 r. nr 128, poz. 1176 z późn. zm.
10. Ustawa z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. DzU z 2004 r. nr 99, poz. 1001 z późn. zm.
11. Rozporządzenie Ministra Pracy i Polityki Społecznej z dnia 29 stycznia 2009 r. w sprawie wydania zezwolenia na pracę cudzoziemca. DzU z 2009 r. nr 16, poz. 84
12. Ustawa z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych. DzU z 2008 r. nr 164, poz. 1027 z późn. zm.
13. Ustawa z dnia 5 grudnia 2008 r. o zapobieganiu oraz zwalczaniu zakażeń i chorób zakaźnych u ludzi. DzU z 2008 r. nr 234, poz. 1570 z późn. zm.
14. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 18 sierpnia 2011 r. w sprawie obowiązkowych szczepień ochronnych. DzU z 2011 r. nr 182, poz. 1086
15. Rozporządzenie Ministra Zdrowia z dnia 16 września 2010 r. w sprawie wykazu zalecanych szczepień ochronnych oraz sposobu finansowania i dokumentowania zalecanych szczepień ochronnych wymaganych międzynarodowymi przepisami zdrowotnymi. DzU z 2010 r. nr 180, poz. 1215
16. Komunikat Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 28 października 2010 r. w sprawie Programu Szczepień Ochronnych na rok 2011. DzUrz MZ z 2010 r. nr 12, poz. 70
17. Główny Inspektor Sanitarny: Program Szczepień Ochronnych na rok 2011. Załącznik do Komunikatu Głównego Inspektora Sanitarnego z dnia 28 października 2010 r. [cytowany 18 listopada 2011]. Adres: <http://www.pis.gov.pl/userfiles/file/Departament%20Przeciwepidemiczny/szczepienia/PSO%20na%202011.pdf>
18. PROMOVAX: Newsletter. Issue 2, September 2011 [cytowany 18 listopada 2011]. Adres: <http://www.promovax.eu/newsletter/02.html>